

Açık ve uzaktan öğrenmenin tercih edilme nedenlerinin belirlenmesi

Öğretmen Meral GÜMÜŞ^a
Yrd. Doç. Dr. Mehmet FIRAT^b

^a Avukat Mail Büyükerman İlkokulu

^b Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü

Özet

Bu araştırma bir yüksek lisans tez araştırması kapsamında yapılan çalışmaların bir kısmını içermektedir. Tez araştırmasının bir adımı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Sistemi öğrencilerinin Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi tercih etme nedenlerini belirlemektir. Bu amaçla araştırma kapsamında 2015-2016 yaz döneminde Anadolu Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğretim Sisteminde öğrenim gören 4247 öğrenciden veri toplanmıştır. Ulaşılan bulgulara göre en yüksek tercih nedenlerinin sırasıyla zaman esnekliği, mekân esnekliği ve yeni kariyer fırsatları elde etmek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu açık ve uzaktan öğrenmenin yaşanan zorluklar ve kısıtlı imkânlardan dolayı değil sahip olduğu esnek yapı, hizmet çeşitliliği ve yükseköğretimde yeni fırsatlar sağlayan özelliklerinden dolayı tercih edildiğini gösterir niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Açık ve uzaktan öğrenme, açıköğretim, açık ve uzaktan öğrenmenin tercih nedenleri.

Abstract

This research includes some parts of the studies conducted with in a master thesis reserach. As a step of the thesis, the aim of this study is to define the reasons for open and distance learning preferences of the learnes enrolled to the Open Education System. For that purpose, within the study, the data were collected from the 4247 students studying in The Open and Distance Learning System in 2016-2017 trinity term. The findings indicates that the highest rated preferences reasons are flexible learning pace, flexible learning place and new carriers pursuits respectively. This finding indicates that the adults prefer the open and distance learning not because of the difficulties in learning or limited facilities but because of its features in functional flexibility, service varieties and supplying new opportunities.

Keywords: Open and distance learning, open education, reasons for open and distance learning.

Giriş

Ülke ekonomilerinin birbirine bağlı olması, hızlı teknolojik ilerleme ve bununla ilişkili olarak sosyal, kültürel, eğitim, teknoloji vb. birçok alanda uluslararası boyuttaki ilişkilerin yeniden şekillenmesi içinde bulunduğumuz yüzyılda, iş yaşamında ihtiyaç duyulan insan özelliklerinin önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur. Yararlı bilgiye doğru yöntemlerle ulaşabilme ve bilgiyi kullanabilme, yabancı dil bilme, kendi kendine öğrenme, digital teknoloji ortamlarında ticaret, sağlık, iletişim, güvenlik gibi bir çok günlük yaşamsal unsurlara dair sorunları çözebilme ve bu ortamlardaki ahlaki kural, hak ve sorumlukların farkında olma, küreselleşmenin etkisiyle süreklilik gösteren değişime ayak uydurabilme, yeniliklerin ve her an yenilenen bilginin takipçisi olabilme yeterlilikleri istenen birey özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. İhtiyaç duyulan yeterliliklerin bireylere kazandırılması uygulamalarındaki değişim de yeni öğrenen gruplarının oluşmasına neden olmaktadır. Dünya genelinde, bu yeni öğrenen gruplarının yaş, cinsiyet, kültür, dil, öğretim düzeyi, meslekleri ve eğitim ihtiyaçları da farklılık göstermektedir. Bu yeni öğrenen gruplarının özelliklerine uygun, zaman ve mekân esnekliği sunan, yeni kariyer fırsatları ve çeşitlilik odaklı olan açık ve uzaktan öğrenme dünya genelinde önemini hızla arttırmıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve değişimin hızı, enformasyonun hızlı bir şekilde eskimesi ve sürekli güncellenmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu nedenle öğrenme ileri yaş dönemine de taşınmaktadır. Yaşamboyu öğrenme kapsamında her yaşta bireyin öğrenme sürecinin devamlılığı günümüzde en sık vurgulanan konulardan biri olarak değerlendirilmektedir. 21. yüzyıl insanının en temel özelliği sürekli gelişim halinde olma ve kendini geliştirmesidir. Bu nedenle, öğrenmenin bireylerin yaşamında sürekli hale getirilmesi gerekmektedir. Örgün eğitimin bu ihtiyacı tüm yönleriyle karşılayamayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple, bireyler, hem sosyal yaşamlarını devam ettirip sorumluluklarını yerine getirebildikleri, hem de kişisel gelişimlerinin devamına imkân veren uzaktan öğretime yönelmektedirler.

Fırat (2016) önceleri kısıtlı koşullarda, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve vatandaşların öğretim ihtiyaçlarını kısmen karşılamak için başvurulan bir yöntem olarak görülen uzaktan öğretimin, günümüzde sahip olduğu fonksiyonel esneklik, güçlü teknoloji altyapısı, program çeşitliliği, yenilikçi öğretim yaklaşımları ve hızla artan öğrenci sayısıyla disiplinler arası bir bilim alanına dönüştüğünü belirtmiştir.

İlgili alanyazında yetişkinlerin açık ve uzaktan öğrenme ihtiyaçlarıyla ve uzaktan eğitimi tercih nedenleriyle ilgili bazı çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalar kronolojik bir sırada

verilmiştir. Hannay ve Newvine'a (2006) göre, öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etmeleri için birçok neden vardır. Öncelikle, uzaktan eğitim öğrenenlere, öğrenimlerini diğer sosyal sorumluluklarıyla dengeli bir biçimde devam ettirme fırsatı sunmaktadır. Bununla birlikte, öğrenenler uzaktan eğitimin, geleneksel eğitim sistemine göre daha yüksek kalitede eğitim sunduğunu düşünmektedirler. Uzaktan eğitim programlarını sunan kurumlar da uzaktan eğitim sistemini tercih nedeni olarak, daha düşük maliyetli oluşunu başlıca neden olarak göstermektedirler. Uzaktan eğitim hizmetini kullanan kurumların uzaktan eğitimi tercih etme nedenlerinden bir diğeri ise, zaman ve mekân esnekliğinden dolayı, yüksek sayıda yetişkin öğrenenler ve yarı zamanlı çalışan öğrenenlerin eğitimlerini sürdürebilmeleri konusunda kaygılanmalarına gerek kalmıyor olmasıdır. Eğitim kurumlarının, öğretim süreçleri boyunca karşılaştıkları zorluklar dikkate alındığında, eğitim kurumlarının bireylere, yüz yüze eğitim müfredatını evlerinde istedikleri zaman alabilmeleri imkânı sunduğu için uzaktan eğitimi geleneksel eğitime alternatif olarak gördükleri düşünülmelidir.

Kyalo ve Hopkins (2013), uzaktan öğretimin, öğretim görevlileri için de süregelen profesyonel gelişimlerine etkili ve verimli bir biçimde katkı sağladığından, tercih edildiğini belirtmişlerdir. Böylece, alan uzmanları kalabalık sınıflarda eğitimin yapıldığı kurumlarda derslere devam etme kaygısı taşımayacaklardır.

Fırat (2016) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada 21. Yüzyılda yükseköğretimin yükselişini sağlayan ve bilimsel alanlara dinamik bir yapı kazandıran itici güçlerden birinin bilgi ve iletişim teknolojileri olduğu, bu itici gücü en etkin kullanan alanlardan birinin ise uzaktan öğretim olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada önceleri kısıtlı koşullarda, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve vatandaşların öğretim ihtiyaçlarını kısmen karşılamak için başvurulan bir yöntem olarak görülen uzaktan öğretimin, günümüzde sahip olduğu fonksiyonel esneklik, güçlü teknoloji altyapısı, program çeşitliliği, yenilikçi öğretim yaklaşımları ve hızla artan öğrenci sayısı ile disiplinler arası bir bilim alanına dönüşerek göz ardı edilemez bir paradigma değişimine uğradığı savunulmuştur.

Yapılan alanyazın taramasında teoride açık ve uzaktan öğrenmenin hangi nedenlerle seçildiğini gösteren Hannay ve Newvine'a (2006), Kyalo ve Hopkins (2013) ile Fırat (2016) tarafından yazılan çeşitli çalışmalara ulaşılmıştır. Ancak öğrencilerin kendi ifadeleriyle açık ve uzaktan eğitimi neden tercih ettiklerine ilişkin yeterli araştırmaya ulaşılmamıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Sistemi öğrencilerinin Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi tercih etme nedenlerini belirlemektir. Bu amaçla araştırma kapsamında 2015-2016 yaz döneminde Anadolu Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğretim Sisteminde öğrenim gören 4247 öğrenciden veri toplanmıştır.

Yöntem

Gerçekleştirilen bu çalışmada Açıköğretim öğrencilerinin açık ve uzaktan öğrenmeyi tercih etme nedenlerini belirlemek amacıyla araştırma kapsamında Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi Tercih Nedenleri Anketi geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

Anket geliştirme sürecinde, alanyazına dayalı olarak Açık ve Uzaktan Öğrenme'nin tercih edilme nedenlerine yönelik 5'li likert tipi 30 maddenin belirlenmesi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalara Açık ve Uzaktan Öğrenme alanında uzman 7 akademisyen ve 12 açık ve uzaktan öğretim öğrencisi katılmıştır. Veri toplama aracının görünüş ve kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla, alan uzmanlarının görüş ve önerilerine başvurulmuştur. Araştırmaya katılan bir Profesör, bir Doçent ve 4 Yardımcı Doçent ve bir araştırma görevlisi alan uzmanlarının (açık ve uzaktan öğrenme alanı) görüş ve önerileri doğrultusunda gerçekleştirilen düzeltmeler, eklemeler ve çıkarmalar sonucunda 24 maddeden oluşan anket formu taslağından 28 maddeye ulaşılmıştır. Böylece öğrencilere uygulama öncesi maddelere son hali verilmiştir.

Geliştirilen veri toplama aracının tüm yönleriyle çalışıp çalışmadığını, ne kadar zaman aldığını, maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığını ve varsa öğrencilerin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla 28 madde 12 açık ve uzaktan öğretim öğrencisinin görüşüne sunulmuştur. Öğrencilerden elde edilen görüş ve öneriler doğrultusunda maddelerde bazı güncellemeler ve eklemeler yapılmıştır. Buna göre; "İkinci bir üniversite diploması almak için", "Lisans tamamlamak amacıyla" ve " Gerçek yaşamda ihtiyaç duyduğum konularda bilgi sahibi olmak için" olmak üzere üç yeni madde eklenmiş; tekrarlanan "Ailem başka bir yerde okumama izin vermediği için" maddesi elenmiş; "İşimden dolayı üniversiteye gidemediğim için" maddesi "Çalışmak zorunda olduğum için" şeklinde değiştirilmiştir.

Bu araştırmanın katılımcılarını 2015-2016 yaz döneminde Anadolu Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğretim Sisteminde öğrenim gören 4247 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sadece % 20,7'sinin çalışmıyor olması, diğer bir ifadeyle yaklaşık

%80'inin çalışan kişiler olması oldukça dikkat çekicidir. Araştırmaya katılan öğrencilerden %38,5'i özel sektörde, % 34,6' sı kamuda çalıştığını belirtmiştir.

Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi Tercih Nedenleri Anketi kapsamında 5'li likert tipi maddelerden nicel veriler toplanmıştır. Bu nicel veriler MS Excel ve SPSS15 paket programları yardımıyla düzenlenmiş ve analiz edilmiştir. Elde edilen nicel verilerin analizinde yüzde (%), frekans (f) ve ortalama (\bar{X}) betimsel istatistiklerinden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

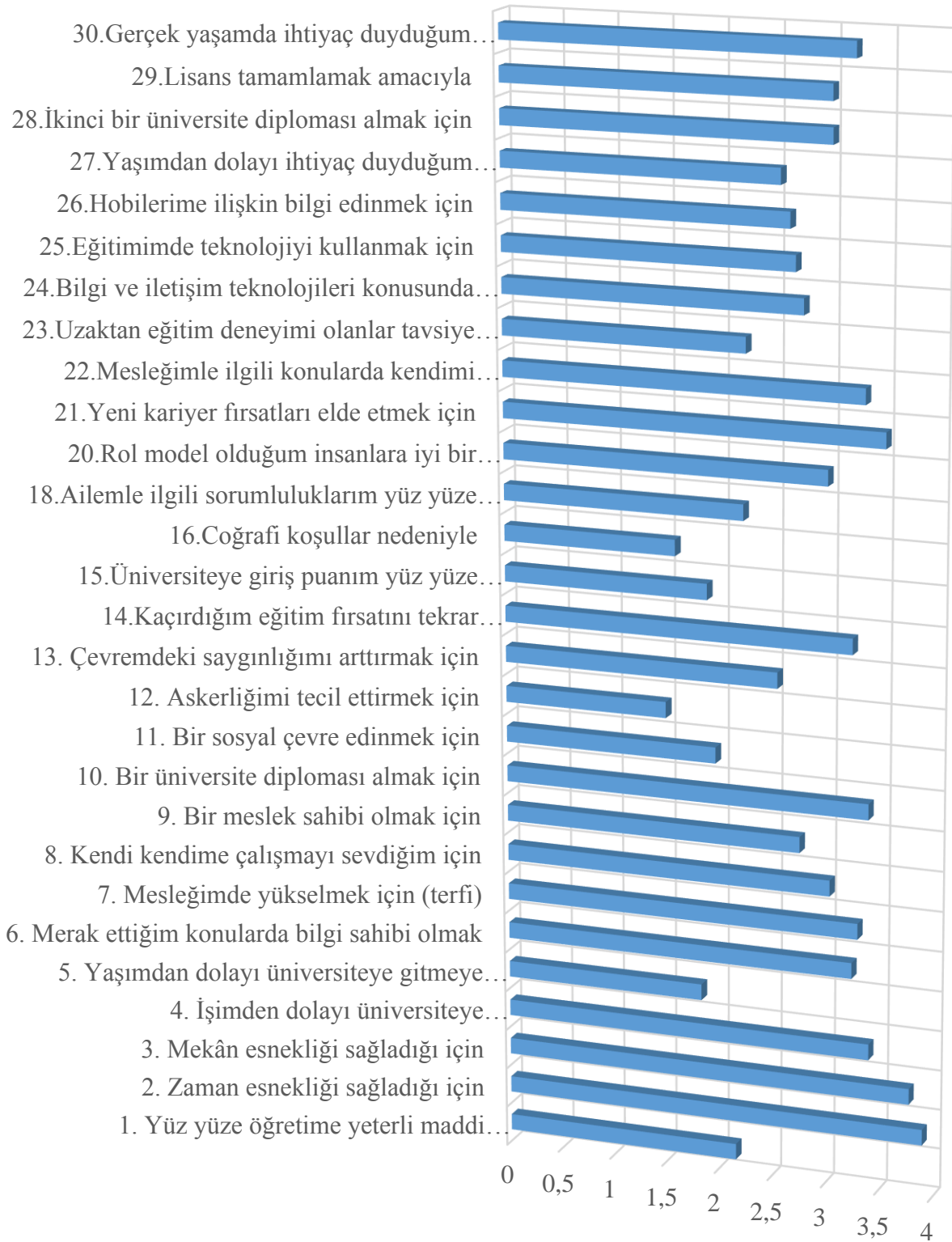
Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi Tercih Nedenleri Anketinde sorulan 30 çoktan seçmeli ve 5'li Likert tipindeki maddeye verilen cevaplar analiz edilmiştir. Bu maddelerden ikisi dezavantajlı öğrenen guruplarına yönelik olduğu için ayrıca analiz edilmiştir. Öğrencilerin açık ve uzaktan öğrenmeyi tercih nedenlerini incelemek amacıyla öncelikle her bir madde için verdikleri puanların ortalamaları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi Tercih Nedenlerinin aldıkları ortalama puanlar

Maddeler	Ortalama (\bar{X})
2. Zaman esnekliği sağladığı için	3,90
3. Mekân esnekliği sağladığı için	3,78
21. Yeni kariyer fırsatları elde etmek için	3,52
4. İşimden dolayı üniversiteye gidemediğim için	3,40
10. Bir üniversite diploması almak için	3,38
22. Mesleğimle ilgili konularda kendimi geliştirmek için	3,33
7. Mesleğimde yükselmek için (terfi)	3,29
6. Merak ettiğim konularda bilgi sahibi olmak	3,23
14. Kaçırduğum eğitim fırsatını tekrar yakalamak için	3,23
30. Gerçek yaşamda ihtiyaç duyduğum konularda bilgi sahibi olmak için	3,22
8. Kendi kendime çalışmayı sevdiğim için	3,03
28. İkinci bir üniversite diploması almak için	3,02
29. Lisans tamamlamak amacıyla	3,02
20. Rol model olduğum insanlara iyi bir örnek olmak için	2,99
24. Bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda kendimi geliştirmek için	2,77
9. Bir meslek sahibi olmak için	2,75
25. Eğitimimde teknolojiyi kullanmak için	2,69
26. Hobilerime ilişkin bilgi edinmek için	2,64
27. Yaşımdan dolayı ihtiyaç duyduğum konularda eğitim almak için	2,56
13. Çevremdeki saygınlığımı arttırmak için	2,54
23. Uzaktan eğitim deneyimi olanlar tavsiye ettiği için	2,25
18. Ailemle ilgili sorumluluklarım yüz yüze eğitim almamı zorlaştırdığı için	2,22
1. Yüz yüze öğretime yeterli maddi kaynağım olmadığı için	2,16
11. Bir sosyal çevre edinmek için	1,97
15. Üniversiteye giriş puanım yüz yüze eğitim programlarına yetmediği için	1,89
5. Yaşımdan dolayı üniversiteye gitmeye çekindiğim için	1,84
16. Coğrafi koşullar nedeniyle	1,60
12. Askerliğimi tecil ettirmek için	1,51

Maddelerin aldığı ortalamalar incelendiğinde en yüksek tercih nedenlerinin sırasıyla zaman esnekliği için ($\bar{X}=3,9$), mekân esnekliği için ($\bar{X}=3,7$), yeni kariyer fırsatları elde etmek için ($\bar{X}=3,5$), işimden dolayı üniversiteye gidemediğim için ($\bar{X}=3,40$) ve bir üniversite diploması almak için ($\bar{X}=3,38$) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular açık ve uzaktan öğrenmenin esnek yapısına ve yüksek öğretimde yeni fırsatlar sağlayan özelliklerine vurgu yapmaktadır. Maddelerin aldıkları ortalamaların nasıl değiştiğini daha iyi ortaya koymak amacıyla Grafik 1'de ortalamaların değişimine ilişkin çubuk grafiği sunulmuştur.

Grafik 1. Her bir maddenin aldığı ortalamalara ilişkin çubuk grafiği

Grafik 1’de de görüldüğü gibi Açık ve Uzaktan Öğrenmenin tercih edilme nedenlerinden en düşük ortalamaya sahip maddeler askerliği tecil ettirmek için ($X=1,5$) ve coğrafi koşullar nedeniyle ($X=1,6$) maddeleridir. Ulaşılan bu bulgu Açık ve Uzaktan Öğrenmenin çeşitli zorunluluklardan değil sağladığı avantajlar ve esnek yapısı nedeniyle tercih edildiğini gösterir niteliktedirler.

Sonuçlar

Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Sistemi öğrencilerinin Açık ve Uzaktan Öğrenmeyi tercih etme nedenlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmaya 2015-2016 yaz döneminde Anadolu Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğretim Sisteminde öğrenim gören 4247 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların sadece beşte birinin çalışmadığı ve geriye kalan kısmını çalışanların oluşturduğu görülmüştür. Bu bulguya göre, açık ve uzaktan öğrenme daha çok çalışan yetişkin öğrenenlere hitap etmektedir.

Ulaşılan bulgular en yüksek tercih nedenlerinin sırasıyla zaman esnekliği, mekân esnekliği ve yeni kariyer fırsatları elde etmek olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan bu bulgular daha önceki bulguları da destekler şekilde açık ve uzaktan öğrenmenin çeşitli zorunluluklardan değil sağladığı avantajlar nedeniyle tercih edildiğini gösterir niteliktedirler. Bu bulguyla ilgili olarak, Lowe (1985) ile Johnston ve Rivera (1965), uzaktan öğrenenlerin açık ve uzaktan öğrenmeyi “yeni bir işe hazırlanmak, zaman ve mekân esnekliğinin sağladığı kolaylıktan faydalanarak iş başında yetişmek” gibi nedenlerden seçtiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, King, Young, Drivere- Richmond ve Schrader’in (2001) uzaktan eğitim tanımında yer alan mekân tanımıyla örtüşmektedir. Ayrıca, Schneller ve Holmberg’in (2014) yaptıkları çalışmalarında yer alan, açık ve uzaktan öğretimin zaman ve mekân esnekliğinden dolayı, aile ve iş sorumluluklarıyla birlikte devam edilebilecek bir model olması ve kariyerlerinde yükselmek gibi sebeplerle tercih edildiği bulgularıyla desteklenmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin en az oranda tercih nedeni olarak askerlik tecilinden sonra, coğrafi nedenlerden dolayı cevabını verdikleri görülmüştür. Yine bu bulgu da yaşanan zorluklar ve kısıtlı imkânlardan çok, açık ve uzaktan öğrenmenin esnek yapısına ve yükseköğretimde yeni fırsatlar sağlayan özelliklerine göre tercih edildiğine vurgu yapmaktadır. Hemen her yaştan öğrencinin Uzaktan eğitimin engelli bireylere sağladığı esnek öğretim olanaklarından dolayı Açıköğretimi tercih ettiği görülmüştür.

Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına dayanarak açık ve uzaktan öğrenmeyi tercih eden öğrencilerin sağlanan esnek yapı ve olanaklar, kariyer fırsatları ve zengin öğrenme çevrelerinden dolayı tercih ettikleri söylenebilir. Bu nedenle açık ve uzaktan öğretim hizmeti veren üniversite ve diğer kurumların bu tercih nedenlerine uygun hizmetler sağlamaları önerilebilir. İleride yapılacak araştırmalarda ise öğrencilerin tercih nedenlerinin demografik özelliklerine göre değişimi parametrik testler ve istatistiksel karşılaştırmalarla irdelenebilir.

Kaynakça

- Fırat, M. (2016). 21. Yüzyılda Uzaktan Öğretimde Paradigma Değişimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 6(2), 142-150. DOI: 10.5961/jhes.2016.151
- Johnstone, J. W. C., & Rivera, R. J. (1965). *Volunteers for learning: A study of the educational pursuits of American adults* (Vol. 4). Aldine Pub. Co..
- King, F.B., Young, M.F., Drivere-Richmond, K. & Schrader, P.G. (2001). Defining Distance Learning and Distance Education. *AACE Journal*, 9(1), 1-14. Norfolk, VA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Lowe, John. (1985), *Dünyada Yetişkin Eđitimine Toplu Bakış*, Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yayınları, Ankara.
- Schneller, C., & Holmberg, C. (2014). *Distance education in European higher education: the students*. International Council for Open and Distance Education, UNESCO Institute for Lifelong Learning, and StudyPortals.

Yazarlar Hakkında

Meral GÜMÜŞ

Meral GÜMÜŞ, lisansını Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Bölümünde 2003 yılında tamamlamıştır. Meral GÜMÜŞ, on üç yıldır Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ve halen Avukat Mail Büyükerman İlkokulunda İngilizce Öğretmeni olarak çalışmaktadır. Yazar, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tez çalışmalarına devam etmektedir. Çalışma alanları yetişkin öğretimi ve yaşam boyu öğrenmedir.

Posta adresi : Avukat Mail Büyükerman İlkokulu, Tepebaşı, Eskişehir
 Tel (İş) : +90 222 335 1625
 GSM : +90 505 278 6801
 Eposta : meralgumus@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Mehmet FIRAT

Dr. Mehmet FIRAT, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi alanında 2012 yılında doktorasını almıştır. Dr. Mehmet FIRAT, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü'nde halen Yardımcı Doçent kadrosunda görev yapmaktadır. Dr. Mehmet FIRAT'ın akademik ve bilimsel araştırma alanları arasında Açık ve Uzaktan Öğrenme Teknolojileri, Web tasarımı ve kodlama, öğretim teknolojileri, yaşam boyu öğrenme, öğretim tasarımı, hiperortam ve çoklu ortamlar, arayüz tasarımı ve öğrenme analitikleri yer almaktadır.

Posta adresi : Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Yunusemre Kampsü, 26470, Eskişehir
 Tel (İş) : +90 222 3350580
 Eposta : mfirat@anadolu.edu.tr
 URL : <https://mfirat.home.anadolu.edu.tr> https://www.researchgate.net/Mehmet_Firat